

Muğla İlindeki Ortaokul Çocuklarının Engellilere Yönelik Tutumları

Ömer TERZİ¹ Gülay MANAV² Gonca KARAYAĞIZ MUSLU³

¹ Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik, Muğla, Türkiye, omertrzi96@gmail.com (Sorumlu Yazar/ Corresponding Author)

² Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sağlık Bilimleri, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği, Muğla, Türkiye, gulaymanav@mu.edu.tr

³ Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Fethiye Sağlık Bilimleri, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği, Muğla, Türkiye, gonca.muslu@mu.edu.tr

Makale Bilgileri	ÖZ
Makale Geçmişi Geliş: 05.05.2020 Kabul: 10.07.2020 Yayın: 25.08.2020 Anahtar Kelimeler: Engelli Çocuk, Pediatri Hemşireliği, Öğrenci, Algı, Tutum.	Giriş: Günümüzde, öğrencilerin engelli bireylere yönelik tutumlarının değerlendirilmesi, çocuk hemşirelerini toplumumuzdaki ilgili faktörleri hakkında bilgilendirmek için gerekli görünmektedir. Amaç: Çalışmamızın amacı, ortaokul çocuklarının engelli çocuklara yönelik tutumlarını belirlemektir. Yöntem: Araştırmamız 5, 6, 7, 8 sınıflarda (11-14 yaş) okuyan ortaokul öğrencilerinde 325 öğrenci üzerinde yapılan tanımlayıcı bir çalışmadır. Öğrenciler 2019-2020 yılları arasında Muğla'nın Menteşe ilçesinde tabakalı örnekleme yoluyla seçilmiştir. Bulgular: Araştırmamızın analizinde katılımcıların %57,8'inin (n=188) kız, %42,2'sinin (n=137) erkek olduğunu göstermiştir. Öğrencilerin engelli bireylere yönelik tutumlarının ortalama puanı 76.18 ± 12.31 idi. Yaş, öğrencinin sınıf düzeyi, kardeş sayısı, anne eğitimi ve işi, engellilik hakkında önceki bilgisi ve engelli bir kişiye sahip olmanın, öğrencilerin tutum puan ortalaması ile istatistiksel olarak anlamlı bir pozitif ilişki olduğunu saptanmıştır. Öğrencilerin ebeveynlerinin sosyodemografik durumuna göre tutumlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Sonuç ve Öneriler: Çalışma, ortaokul çocuklarının engelli bireylere karşı tutumunun olumlu olduğunu kanıtlamıştır. Bu sonuçlara göre, okul hemşireleri engelli bireylere yönelik olumlu tutumları desteklemeye ve tutumları olumsuz yönde etkileyebilecek faktörlerin erken teşhisinde aktif rol oynamaya teşvik etmektedir.

Attitudes of Secondary School Children in Mugla Province Towards The Disabled

Article Info	ABSTRACT
Article History Received: 05.05.2020 Accepted: 10.07.2020 Published: 25.08.2020 Keywords: Disabled Child, Pediatric Nursing, Student, Perception, Attitude.	Introduction: Nowadays, it seems necessary to evaluate the attitudes of students toward disabled individuals to inform pediatric nurses about its related factors in our society. Objective: Our study aimed to determine the attitudes of secondary school children towards disabled children. Methods: It was a descriptive study conducted on 325 students in secondary school students studying in 5, 6, 7, 8 grades (11-14 age). The students were selected through stratified sampling in the Menteşe district of Muğla during 2019-2020. Results: Our analysis showed that 57.8% (n=188) of the participants were girls, and %42.2 (n=137) were boys. The mean score of students' attitudes towards disabled individuals was 76.18 ± 12.31. The results confirmed that age, the grade of students, number of siblings, maternal education and job, previous knowledge about disability, and being familiar with a disabled person had a statistically significant positive relationship with the mean score of students' attitude. Statistically significant differences detected in the attitudes of the students based on their parents' socioeconomic status. Conclusions and Recommendations: The study proved that the attitude of secondary school children towards disabled individuals was positive. According to these results, school nurses encourage to support positive attitudes towards disabled individuals and play an active role in the early diagnosis of factors that may negatively affect attitudes.

Atf/Citation: Terzi, Ö., Manav G. & Muslu G.K. (2020). Muğla ilindeki ortaokul çocuklarının engellilere yönelik tutumları, *Genel Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2(2), 40-50.

"This article is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) (CC BY-NC 4.0)"

GİRİŞ

Engellilik, Dünya Sağlık Örgütü tarafından “bir eksiklik veya sakatlık sonucunda, bir kişide meydana gelen ve o kişinin yaş, cinsiyet, sosyal ve kültürel durumuna göre rutin sayılabilecek etkinliklerde bulunma yeteneğini engelleyen dezavantajlı bir durum” şeklinde tanımlanmaktadır (WHO, 2012). Dünya Sağlık Örgütü 0 – 18 yaş aralığında olan engelli bireylerin de engelli çocuk kapsamına girdiğini söylemektedir (Swearer, Wang, Maag, Siebecker, & Frerichs, 2012).

Dünya Sağlık Örgütü’nün 2012 yılında yayımladığı Engellilik Raporuna göre dünya nüfusunun %15’inin engelli olduğu tespit edilmiştir (WHO, 2012). Türkiye’de 2002 yılında yapılan Türkiye Özürlüler Araştırması’na 8,5 milyon engelli insan bulunmaktadır. Aynı çalışmaya göre Türkiye’deki toplam engelli insan sayısının %26’sı 0-19 yaş arasındadır. Bunların %4,6’sı 0-4 yaşlarında, %7,6’sı 5-9 yaşlarındadır (Türkiye Özürlüler Araştırması, TÜİK 2002). Türkiye İstatistik Kurumunun 2010 yılında yaptığı çalışmaya göre engelli insanların %29,2’si zihinsel, %25,6’sı süregelen hastalığa sahip, %8,8’i ortopedik, %8,4’ü görme, %5,9’u işitme, %3,9’u ruhsal ve duygusal, %0,2’si dil ve konuşma engelli ve %18’i ise birden fazla engeli sahiptir (Özürlülerin Sorun ve Beklentileri Araştırması TÜİK, 2010). Türkiye’de, 2011 Nüfus ve Konut Araştırması sonuçlarına göre; toplam nüfusun %6,6’sının en az bir engeli vardır. Özürlüler İdaresi Başkanlığı’nın 2003 yılı araştırmasına göre; toplam nüfusun %12,29’unu özürlüler oluşturmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı 2018-2019 verilerine göre, 413 ortaokulda 12.204 özürlü çocuk eğitim hizmetlerinden yararlanmaktadır. Bu sayının 1068’i işitme, 668’i görme, 309’u bedensel, 1408’i hafif düzeyde zihinsel engelli öğrenciler oluşturmaktadır. Ayrıca 8670 öğrenci ise Özel Eğitim Uygulama Okulu’nda eğitimlerine devam etmektedir (MEB Örgün Eğitim İstatistikleri, 2019).

Ülkemizde engelli birey sayısının bu denli yüksek olmasına rağmen engellilere yönelik olumsuz düşünceler ve algılar da yüksektir. Bu olumsuz tutumlar, bireylerin toplumsal hizmetlerden faydalanmalarını engellemekte ve yaşam kalitelerinin düşmesine sebep olmaktadır (Özürlülüğe Dayalı Ayrımcılığın Ölçülmesi Araştırması BOZİ, 2010). Yaşamsal alanlardan olan eğitim, ulaşım, ekonomi ve sağlık sektörlerine erişebilirlikte ortaya çıkan sorunlar engelli bireylerin toplumla ilişki kurmalarını zorlaştırmıştır (Antonak & Livneh, 2000).

Engelli bireylerin ve engelli çocuklarda eğitim sürecinde yaşadığı bazı sorunlardan biride akran zorbalığı olarak karşımıza çıkmaktadır (Van Cleave & Davis, 2006). Engelli çocukların akran tutumları konusunda literatür incelendiğinde çalışmalar arasında farklılıklar olduğu gözlenmektedir (Carlyle ve Steinman, 2007). Engelli çocuklarda diğer çocuklar gibi eğitime, sevilme ve temel gereksinimlerinin karşılanmasına muhtaçtır. Engelli çocukların okuldaki sorunlarının başında akran zorbalığı gelmektedir. Engelli çocuklar akran zorbalığı yönünden en riskli gruptur. Okul temelli araştırmalarda ulaşılan bulgulara göre akran zorbalığına maruz kalma engelli çocuklarda diğer çocuklara göre 3 kat daha fazla olduğu belirtilmektedir (Chan, Lo, & Ip, 2018; Fredrick, Jenkins & Ray, 2020; Hong & Espelage, 2012;). Sağlıklı öğrencilerin engelli öğrencilere yönelik yalnızlık hissini yaşatmaları ve oyun alanlarında dışlamalarının muhtemelen uzun yıllar boyunca devam edeceği literatürde mevcuttur. (Langher, Ricci, Reversi, & Citarelli, 2010). Gana’da 2017 yılında yapılan bir çalışmada ise engelli öğrencilerin akranları karşısında zorluklar çektiği ve sınıf içindeki etkinliklere katılımlarının az olduğu görülmüştür (Khinkanina, 2014).

Engelli çocukların deneyimledikleri olumsuz yaşantıların yanı sıra olumlu yaşantılarda yaşadıkları literatürde saptanmıştır. Literatür incelendiğinde Amerika Birleşik Devletleri’nde yapılan bir çalışmada 11-13 yaş aralığındaki öğrencilerin engelli akranlarına karşı tutumlarının olumlu yönde olduğu görülmüştür (Alderfer, Wiebe, & Hartmann, 2001). McDougall ve arkadaşlarının (2004) Kanada’ yaptığı çalışmada 13-16 yaş aralığındaki öğrencilerin engelli algılarının olumlu olduğu

görülmüştür (McDougall, DeWit, King, Miller, & Killip, 2004). Fransa’da farklı bölge ve örneklem gruplarında yapılan çalışmalarda 12-13 yaş aralığındaki öğrencilerin engelli akranlarına yönelik olumlu tutumları olduğu görülmüştür (Godeau et al., 2010; Vignes et al., 2009) Belçika’da 2013 yılında Bossaert ve Petry’nin yaptığı çalışmada ise 13-14 yaş aralığındaki öğrencilerde anlamlı bir engelli algısı bulunmuştur (Bossaert & Petry, 2013).

Ülkemizde ise konu ile ilgili olarak literatür tarandığında Çicek ve Öncel’in (2020) ilköğretim çağındaki çocukların engelli arkadaşlarına yönelik tutumlarına ilişkin ‘‘Chedoke-McMaster Engelli Çocuklara Yönelik Tutumlar (CATCH)’’ ölçeğinin türkçe geçerlik ve güvenirlik çalışmasına ulaşılmıştır. Bu çalışmanın dışında ülkemizde bu konu ile ilgili ortaokul öğrencilerine yönelik bir çalışmaya ulaşılamamıştır.

AMAÇ

Araştırmanın amacı ortaokul öğrencilerinin engelli bireylere yönelik tutumlarını belirlemektir. Son zamanlarda gündeme gelen engelli öğrencilere karşı olumsuz tutumların ülkemizde ön plana çıkması ile okul çocuklarının pediatri hemşiresi tarafından değerlendirilmesinin önemi ortaya çıkmaktadır. Bu değerlendirme sonucunda engelli çocuklara yönelik koruyucu ve geliştirici tutumların geliştirilmesine ilişkin yol haritalarının oluşturulmasına yardımcı olabileceği düşünülmektedir. Bu araştırma ile aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

- 1- Sağlıklı ortaokul çocuklarının engelli çocuklara yönelik tutumları nasıldır?
- 2- Sağlıklı ortaokul çocuklarının engelli çocuklara yönelik tutumları ile sosyodemografik özellikleri arasında bir ilişki var mıdır?

YÖNTEM

Araştırmanın Tipi

Araştırma, tanımlayıcı tipte bir çalışmadır.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırma evrenini, araştırmanın yapıldığı tarihte Muğla ili merkez ilçesinde MEB’e bağlı ortaokullara 2019-2020 eğitim öğretim yılında kayıtlı olan ve eğitime aktif devam eden 2451 öğrenci oluşturmuş. Evren seçimi için Muğla merkezde bulunan 19 ortaokul belirlenmiştir. Örneklemi ise %95 güçle power analizi yapılarak 325 öğrenci oluşturmuştur. Örneklem seçiminde ekonomik olarak sınıf farkı oluşacak mahallelere yönelik seçim yapılarak örneklem belirlenmiştir. Örneklemdeki öğrenciler 5, 6, 7, 8. sınıflarda okuyan 11-14 yaş grubudur. Araştırmaya dahil edilecek öğrenciler belirlenirken tabakalı örneklem yönteminin kullanılmıştır. Tabakalı örneklem kullanılmak üzere tabaka ağırlığı her bir okul için .133 olarak hesaplanmıştır.

Veri Toplama Araçları ve Süreçleri

Araştırmada veri toplama araçları olarak öğrencilerin tanımlayıcı özelliklerini yansıtacak ‘‘Tanıtıcı Bilgi Formu’’ ve ‘‘Chedoke-McMaster Engelli Çocuklara Yönelik Tutumlar’’ (CATCH) ölçeği kullanılmıştır.

İlk veri toplama aracı: Çalışmanızdaki ilk veri toplama veri toplama aracı ile ilgili bilgileri biçimlendirmeyi bozmadan yazınız. Çalışmanızdaki ilk veri toplama veri toplama aracı ile ilgili bilgileri biçimlendirmeyi bozmadan yazınız.

İkinci veri toplama aracı: Çalışmanızdaki ikinci veri toplama veri toplama aracı ile ilgili bilgileri biçimlendirmeyi bozmadan yazınız. Çalışmanızdaki ilk veri toplama veri toplama aracı ile ilgili bilgileri biçimlendirmeyi bozmadan yazınız.

Verilerin Analizi

Çalışmanın verileri istatistik programı kullanılarak değerlendirilmiştir. Verilerin analizinde, tanımlayıcı testler ve değişkenler arasındaki ilişkiyi değerlendirmek için nonparametrik testlerden Mann-withney U testi ve Kruskal Wallis uygulanmıştır.

Etik

Araştırma için Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulu'ndan Etik Karar ve (Karar no: 230, 27.12.2019), Milli Eğitim Bakanlığı Araştırma, Yarışma ve Sosyal Etkinlik biriminden (Sayı: 70004082-604.01.01 – E.304575) gerekli izinler alınmıştır. Ölçeği kullanabilmek için Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasını yapan araştırmacılardan mail yoluyla kullanım izni alınmıştır. Örnekleme dahil edilen çocukların ve ailelerinin sözlü ve yazılı onamları alınmıştır.

BULGULAR

Araştırmamıza katılanların %57,8'i (n=188) kız öğrencilerden oluşmaktadır. Toplamda katılım sağlayanların %50,5'ini (n=164) yedinci sınıflar oluşturmaktadır. Katılımcıların 144 tanesinin (%44,3) bir tane kardeşi vardır. Öğrencilerin anne eğitim durumunun %38,5'i (n=126), baba eğitim durumunun ise %59,7'si (n=194) üniversite mezunu olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılanların ebeveynlerinin meslek durumuna bakıldığında 158 (%48,6) kişinin annesinin ev hanımı, 170 (%52,3) kişinin ise babasının memur olduğu belirtilmiştir. Katılımcıların %82,2'sinin (n=267) kendine ait odasının olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin tanımlayıcı bilgileri Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Tanımlayıcı Bilgileri

Tanımlayıcı Özellikler	Min – Max	Ortalama ± Sd
Çocuğun Yaşı	11.00 - 14.0	12.57 ± .85
	Sayı (n)	Yüzde (%)
Cinsiyet		
Kız	188	57.8
Erkek	137	42.2
Toplam	235	100
Sınıf		
5	22	6.8
6	71	21.8
7	164	50.5
8	68	20.9
Toplam	235	100
Kardeş Sayısı		
0	37	11.4
1	144	44.3
2	110	33.8
3 ve daha fazla	34	10.5
Toplam	235	100

Anne Eğitim Durumu		
Okur Yazar Değil	1	.3
İlkokul	39	12.0
Ortaokul	34	10.5
Lise	125	38.5
Üniversite	126	38.8
Toplam	235	100
Baba Eğitim Durumu		
Okur Yazar Değil	2	.6
İlkokul	55	16.9
Ortaokul	18	5.5
Lise	56	17.2
Üniversite	194	59.7
Toplam	235	100
Annenin Mesleği		
Ev Hanımı	158	48.6
İşçi	34	10.5
Serbest Meslek	30	9.2
Memur	97	29.8
Emekli	6	1.8
Babanın Mesleği		
Şu an Çalışmıyor	8	2.5
İşçi	59	18.2
Serbest Meslek	78	24.0
Memur	170	52.3
Emekli	10	3.1
Toplam	235	100

Öğrencilerin engelliğe ilişkin bazı tanımlayıcı bilgileri gösteren veriler Tablo 2’te verilmektedir.

Tablo 2. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Engelliğe İlişkin Bazı Tanımlayıcı Bilgileri

Özellikler	Sayı (n)	Yüzde (%)
Çevresinde Engelli Bireyin Varlığı		
Evet	138	42.5
Hayır	187	57.5
Toplam	235	100
Engelli Bireyin Yakınlığı (n=138)		
Kardeş	15	10.87
Arkadaş	74	53.62
Komşu	49	35.51
Toplam	138	100
Engel ve Engellilik Kavramı ile İlgili Bir Eğitim Alma Durumu		
Evet	9	2.8
Hayır	316	97.2
Toplam	235	100

Katılımcı olan öğrencilerin %42,5’inin (n=138) çevresinde bir engelli bireyin var olduğunu belirtmişlerdir. Çevresinde engelli birey varlığını belirtenlerin 74’nün (%53,62) arkadaş grubunda olduğunu ifade etmişlerdir. Araştırmaya katılan öğrencilerin %97,2’sinin (n=316) engellilik adına bir eğitim almadığı görülmektedir.

Ortaokul öğrencilerinin “Chedoke-Mcmaster Engelli Çocuklara Yönelik Tutumlar” (CATCH) ölçeğinden aldığı toplam ve alt boyutlara yönelik puanların dağılımları Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. Katılımcıların CATCH Ölçeğinden Aldığı Toplam ve Alt Boyutlara Yönelik Puanların Dağılımları

Ölçeğin Alt Grupları	Min – Max	Ortalama ± Sd
Etkileşim ve Kabullenme	11.00 – 36.00	25.58 ± 5.23
Kaçınma	10.00 – 36.00	27.98 ± 5.03
Acıma	.00 – 20.00	8.71 ± 3.79
Benzer olma/Benzerlik	2.00 – 20.00	12.75 ± 2.90
Ölçek Toplam Puanı	34.00 – 104.00	76.18 ± 12.31

Ortaokul öğrencilerinin Chedoke-McMaster Engelli Çocuklara Yönelik Tutumlar Ölçeğinde aldıkları toplam ölçek puanı ortalama 76.18 ± 12.31 'dir. Ölçeğin alt boyutlarından aldıkları puanlara göre sıralama şöyledir; Kaçınma alt boyutu (27.98 ± 5.03), Etkileşim ve Kabullenme alt boyutu (25.58 ± 5.23), Benzer Olma / Benzerlik alt boyutu (12.75 ± 2.90) ve Acıma alt boyutu (8.71 ± 3.79). Puan sıralamasına göre alınabilecek en yüksek puanlar 40,40,24 ve 20 olmakla birlikte; Etkileşim ve Kabullenme, Kaçınma ve Benzer olma/ Benzerlik alt boyutlarında ortalama puanın üstünde alınırken Acıma alt boyutunda ise ortalama puanın altında bir puan alınmıştır.

Katılımcıların CATCH ölçeğinden aldığı toplam ve alt boyutlara yönelik puanların bazı tanıtıcı bilgiler ile karşılaştırılması Tablo 4'te verilmektedir.

Öğrencilerin yaşı ile CATCH ölçeğinden alınan puanların toplamı ($p=.010$) ve alt boyutlarından Etkileşim ve Kabullenme ($p=.008$), Kaçınma ($p=.016$) ve Acıma ($p=.016$) boyutlarına yönelik istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Gruplar arasındaki farklılıkları belirlemek ve değerlendirmek için yapılan test sonucunda 12 yaşındaki öğrencilerin 13 yaşındaki öğrencilerden Etkileşim ve Kabullenme boyutunda ($p=.007$), Kaçınma alt boyutunda ($p=.021$), Acıma alt boyutunda ($p=.016$) ve ölçeğin total puanında ($p=.010$) daha yüksek puanlar aldıkları ve istatistiksel olarak anlamlılık görülmüştür.

Sınıflara göre ölçek alt boyut puanlarının değerlendirilmesinde Kaçınma alt boyutunda ($p=.025$) Acıma alt boyutunda ($p=.000$) ve Bezer Olma/ Benzerlik alt boyutunda ($p=.004$) istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Altıncı sınıfta okuyan öğrencilerin sekizinci sınıfta okuyan öğrencilere göre ($p=.033$) olumlu tutum sergilediği istatistiksel olarak saptanmıştır.

Tablo 4. Çocukların Bazı Tanıtıcı Özellikleri ile CATCH Ölçeğinden Aldığı Toplam ve Alt Boyutlara Yönelik Puanların Karşılaştırılması

Tanımlayıcı özellikler	Etkileşim ve Kabullenme		Kaçınma		Acıma		Benzer olma/ Benzerlik		Toplam	
	İstatiksel Analiz	p	İstatiksel Analiz	p	İstatiksel Analiz	p	İstatiksel Analiz	p	İstatiksel Analiz	p
Cinsiyet	^a 12314.0	.499	^a 12518.00	.666	^a 12508.0	.657	^a 12179.00	.401	^a 12169.00	.396
Çocuğun yaşı	^b 11.828	.008	^b 10.336	.016	^b 10.277	.016	^b 1.968	.579	^b 11.240	.010
Sınıf	^b 2.763	.430	^b 9.225	.026	^b 1.166	.514	^b 2.045	.563	^b 5.567	.135
Kardeş Sayısı	^b 7.741	.171	^b 5.612	.346	^b 11.148	.050	^b 17.512	.001	^b 3.440	.632
Anne Eğitim	^b 4.106	.392	^b 7.419	.115	^b 12.893	.012	^b 15.991	.003	^b 8.163	.086
Baba Eğitim	^b 5.676	.225	^b 3.798	.434	^b 4.473	.346	^b 5.174	.270	^b 4.867	.301
Anne Mesleği	^b 1.687	.793	^b 11.122	.025	^b 30.512	.000	^b 15.57	.004	^b 9.358	.053

Baba Mesleği Engel ve Engellilik Kavramı ile İlgili Bir Eğitim Aldınız durumu	^b 6.044	.196	^b 1.824	.768	^b 7.846	.097	^b 1.381	.847	^b 1.277	.865
	^a 1369.50	.850	^a 469.00	.001	^a 1021.00	.147	^a 1246.50	.525	^a 887.50	.054

^a Mann-Withney U, ^b Kruskal Wallis **p<.05

Kardeş sayısına göre *CATCH* ölçeğinin Benzer Olma/ Benzerlik alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır. İki kardeşe sahip olan öğrencilerin bir kardeşe sahip olan öğrencilere göre olumlu tutum sergilediği görülmüştür.

Ortaokul çocuklarının anne eğitim durumuna göre *CATCH* ölçeğinden aldıkları puanların karşılaştırılmasında Acıma (p=.012) ve Benzer Olma/ Benzerlik (p=.003) alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık belirlenmiştir. Acıma alt boyutunda lise mezunu olan annelerin üniversite mezunu olan annelere göre (p=.007), Benzer Olma/ Benzerlik alt boyutunda ise ortaokul mezunu olan annelerin lise mezunu olan annelere göre (p=.008) tutumlarının olumlu olduğu görülmüştür.

Öğrencilerin ölçekten aldıkları puanların anne mesleğine göre değerlendirilmesinde Kaçınma (p=.025), Acıma (p=.000) ve Benzer Olma/ Benzerlik (p=.004) alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Fark yaratan anne mesleklerine bakıldığında ise Acıma alt boyutunda annesi ev hanımı olanların memur olanlara (p=.000) ve annesi emekli olanlara (p=.012) göre, Benzer Olma / Benzerlik alt boyutunda ise annesi serbest meslek sahibi olanların (p=.025) ve annesi memur olanların (p=.030) annesi emekli olanlara göre daha yüksek puan aldıkları görülmüştür.

Öğrencilerin engellilik kavramı ile ilgili ders alıp almama durumuna bakıldığında Kaçınma alt boyutunda (p=.001) aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık belirlenmiştir (Tablo 4). Tablo 5'te katılımcıların *CATCH* ölçeğinden aldığı toplam ve alt boyutlara yönelik puanların çevre ve engelli kardeş olma değişkenleri ile karşılaştırılması verilmektedir.

Tablo 5. Katılımcıların *CATCH* Ölçeğinden Aldığı Toplam ve Alt Boyutlara Yönelik Puanların Çevre ve Engelli Kardeş Olma Değişkenleri ile Karşılaştırılması

Tanımlayıcı özellikler	Etkileşim ve Kabullenme		Kaçınma		Acıma		Benzer olma/ Benzerlik		Toplam		
	İstatiksel Analiz	p	İstatiksel Analiz	p	İstatiksel Analiz	p	İstatiksel Analiz	p	İstatiksel Analiz	P	
gruplar											
Çevresinde Engelli Varlığı	Birey	^a 10902.00	.017	^a 8864.50	.000	^a 11323.00	.058	^a 11788.00	.180	^a 9812.00	.000
Kardeşin Engelli olması	Engelli	^a 4.315	.038	^a .822	.364	^a .641	.423	^a 4.931	.026	^a .100	.751
Arkadaşın Engelli Olması	Engelli	^a 1.192	.275	^a 5.328	.021	^a 5.700	.017	^a .998	.318	^a .111	.739
Komşunun Engelli Olması	Engelli	^a 8.162	.004	^a 6.620	.010	^a .054	.816	^a 10.655	.001	^a 8.946	.003

^a Mann-Withney U, **p<.05

Çevresinde engelli birey varlığının olma durumunda ortaokul öğrencilerinin Etkileşim ve Kabullenme, Kaçınma alt boyutları ile ölçeğin toplamından alınan puanlara göre, katılımcıların kardeşlerinin engelli olma durumunda Etkileşim ve Kabullenme (p=.038), Benzer Olma / Bezerlik alt

boyutlarında ($p=.026$), arkadaşlarının engelli olma durumunda Kaçınma ($p=.021$) ve Acıma alt boyutlarında ($p=.017$), komşularının engelli olma durumunda ise Etkileşim ve Kabullenme ($p=.004$), Kaçınma ($p=.010$), Benzer Olma / Benzerlik alt boyutlarında ($p=.001$) ve ölçeğin toplam puanında ($p=.003$) istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmıştır.

TARTIŞMA

Bu çalışmada elde edilen bulgular CATCH ölçeğini kullanan ve engelli öğrencilere yönelik tutumları belirleyen çalışmalar ile karşılaştırılmıştır. Ölçek Kanada, ABD, Fransa, Hollanda, Belçika ve İsrail gibi bir çok ülkede kullanılmıştır (Alderfer, Wiebe & Hartmann, 2001; Armstrong, Rosenbaum, & King, 1987; Bossaert & Petry, 2013; De Boer, Timmerman, Pijl, & Minnaert, 2012; Godeau, Vignes, Sentenac, Ehlinger, Navarro et al., 2010; Holtz & Tessman, 2007; King, Rosenbaum, Armstrong, & Milner, 1989; McDougall, DeWit, King, Miller & Killip, 2004; Tirosh, Schanin, & Reiter, 2008; Vignes, 2009). Ölçek 9-13 yaşlarında ve 20 yaşına kadar olan ergenlerde kullanılabilir (Bossaert & Petry, 2013; McDougall et al., 2004; Vignes et al., 2009).

Bu çalışmada ortaokul çocuklarının engelli bireylere karşı tutumunun olumlu olduğu saptanmıştır. Fransa'da (Vignes et al., 2009), Kanada'da (Rosenbaum, Armstrong, & King, 1986) ve Belçika'da (Bossaert & Petry, 2013) yapılan çalışmalarda tutumlarının olumlu olduğu ancak İsraili çocukların tutumlarının daha az olumlu tutum gösterdiği belirlenmiştir. Ölçeğin kullanıldığı çalışmalarda kız cinsiyetinin daha olumlu tutum sergilediği aldığı puanlar ile görülmektedir (Armstrong, Morris, Abraham, Ukoumunne, & Tarrant, 2016; Bossaert & Petry, 2013; McDougall et al., 2004; Olalaye, 2012; Vignes et al., 2009). Yapılan bu çalışmada cinsiyetin etkili olmadığı literatürden farklı olarak ortaya konulmaktadır. Her iki cinsiyette de olumlu puanlar alınmasının duyarlılık eğiliminde cinsiyetin ayırıcı olarak ele alınmamasından kaynaklanabileceği düşünülebilir.

Çalışmada çocukların yaşına göre engelliliğe yönelik tutumlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Alnahdi'nin (2018) yaptığı çalışmada büyük öğrencilerin küçük öğrencilerden daha olumlu tutum sergilediğini tespit etmiştir. Benzer çalışmalarda ise anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür (Bossaert et al., 2011; McDougall et al., 2004; Rosenbaum et al., 1986). Literatürden farklı bir sonuca ulaşılmada kültürel özelliklerin etkili olabileceği söylenebilir.

Çalışmada ayrıca çevresinde engelli birey varlığının olmasına göre; Etkileşim ve Kabullenme alt boyutunda kardeşinin ve komşusunun engelli olma durumuna, Kaçınma alt boyutunda arkadaşının ve komşusunun engelli olma durumuna, Acıma alt boyutunda arkadaşının engelli olması durumuna, Benzer Olma/ Benzerlik alt boyutunda ise kardeşinin ve komşusunun engelli olmasına yönelik anlamlı bir fark saptanmıştır. CATCH ölçeğini kullanan diğer çalışmalarda da bu fark belirtilmiştir (McDougall et al., 2004; Rosenbaum et al., 1986). Ayrıca Armstrong ve arkadaşlarının (2016) yaptığı bir çalışmada çocukların engelli bireyle yakınlığının artması ile tutumunun da artacağını belirtmiştir. Bu ortak benzer sonuçların olması çocuğun etrafında, yaşamında bir engellinin olması ile tutum geliştirme arasında doğrudan bir ilişki olmasından kaynaklanabilir.

Çalışmamızda annesi ortaokul mezunu olanların annesi lise mezunu olanlara göre, annesi lise mezunu olanların annesi üniversite mezunu olanlara, annesi ev hanımı olanların annesi memur ve annesi emekli olanlara, annesi serbest meslek sahibi olanların ve annesi memur olanların annesi emekli olanlara göre CATCH ölçeğinden aldıkları puanların daha yüksek olduğu görülmüş ve bu özelliklere sahip çocukların olumlu tutumlar sergiledikleri değerlendirilmiştir. Engelli çocuğun ailesine yönelik yapılan ilk çalışmalar arasında sayılan King, Rosenbaum, Armstrong ve Milner'in (1989) çalışmalarında da sosyoekonomik düzeyinin artması ile ebeveyn – engelli çocuk tutumu arasında pozitif korelasyon

olduğunu belirlemiştir. Hamilton’da yapılan çalışmada da ebeveynlerin eğitim durumunun artması halinde tutumlarının olumlu yönde arttığı saptanmıştır (Hong, Kwon, & Jeon, 2009). Çalışmamızda bulduğumuz bu bulgunun toplum içinde sosyalleşme olasılığı yüksek anne grubunda duygusal olarak empati yeteneği ile engelli birey kavramının daha kabul edebilir olduğu düşünülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç olarak; yapılan çalışmada ortaokul çocuklarının engelli bireylere yönelik bakış açısının olumlu yönde olduğu vurgulanmaktadır. Ebeveynlerinin sosyodemografik düzeylerine göre tutumlarında farklılıklar tespit edilmiştir. Bu durum sonucunda;

- Okul hemşiresi olarak engelli çocuklara yönelik tutumların değerlendirilmesinde ortaokul öğrencilerin damgalama yaşamaması için araştırma sonuçlarında yer alan sosyodemografik özelliklerine göre yaş, sınıf, aile eğitim durumu vb. özelliklerin değerlendirilerek tutumun negatif olmasını engelleyecek faktörleri ele almalı,

- Toplumun bilinç düzeyini arttırmaya yönelik okullarda öğrencilere, öğretmenlere “Engellilik” ve “Engelli Bireye Yönelik Tutumlar” konusunda eğitimler tekrarlı olarak verilmeli,

- Anlık düşünceler alındığı için eğitim öncesi ve eğitim sonrası veri toplama araçları ile araştırmaların desteklenmesi önerilir.

KAYNAKÇA

- Alderfer, M. A., Wiebe, D. J., & Hartmann, D. P. (2001). Social behaviour and illness information interact to influence the peer acceptance of children with chronic illness. *British Journal of Health Psychology*, 6(3), 243–255. <https://doi.org/10.1348/135910701169188>.
- Alnahdi, G.,H. (2018). The postive impact of including students with intellectual disabilities in school: Children’s attitudes towards peers with disabilities in Saudi Arabia. *Research in Developmental Disabilities*. 2018; 85-1-7.
- Antonak, R. F., & Livneh, H. (2000). Measurement of attitudes towards persons with disabilities. *Disability and Rehabilitation*, 22(5), 211–224. <https://doi.org/10.1080/096382800296782>.
- Armstrong, M., Morris, C., Abraham, C., Ukoumunne, O. C., & Tarrant, M. (2016). Children’s contact with people with disabilities and their attitudes towards disability: A cross-sectional study. *Disability and Rehabilitation*, 38(9), 879–888. <https://doi.org/10.3109/09638288.2015.1074727>.
- Armstrong, R. W., Rosenbaum, P. L., & King, S. M. (1987). *a Randomized Controlled Trial O O Improve Children ’ S Attitudes Toward the Disabled*. 327–336.
- Bossaert, G., & Petry, K. (2013). Factorial validity of the Chedoke-McMaster Attitudes towards Children with Handicaps Scale (CATCH). *Research in Developmental Disabilities*, 34(4), 1336–1345. <https://doi.org/10.1016/j.ridd.2013.01.007>.
- Carlye K.,E., & Steinman K.,J. (2007). Demographic differences in the prevalence, co-occurrence and correlates of adolescent bullying at school. *Journal of School Health* 77. pp, 623-629. 10.1111/j.1746-15612007.00242.x.
- Chan, K. L., Lo, C. K. M., & Ip, P. (2018). Associating disabilities, school environments, and child victimization. *Child Abuse and Neglect*, 83(June), 21–30. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2018.07.001>.
- Çiçek-Gümüş, E., Öncel, S. (2020). Validity and reliability of the Chedoke-McMaster Attitudes Towards Children with Handicaps Scale in Turkey: A methodological study. *Florence Nightingale Journal of Nursing*, 28(1), 1-12.
- De Boer, A., Timmerman, M., Pijl, S. J., & Minnaert, A. (2012). The psychometric evaluation of a questionnaire to measure attitudes towards inclusive education. *European Journal of Psychology of Education*, 27(4), 573–589. <https://doi.org/10.1007/s10212-011-0096-z>.
- [Fredrick, S.,S., Jenkins, L., N., & Ray, K. \(2020\). Diamensions of empathy and bystander intervention in bullying in elementary school. Journal of School Psychology. 79: 31-42. https://doi.org/ 10.1016/j.jsp.2020.03.001.](https://doi.org/10.1016/j.jsp.2020.03.001)
- Godeau, E., Vignes, C., Sentenac, M., Ehlinger, V., Navarro, F., Grandjean, H., & Arnaud, C. (2010). Improving attitudes towards children with disabilities in a school context: A cluster randomized intervention study. *Developmental Medicine and Child Neurology*, 52(10). <https://doi.org/10.1111/j.1469-8749.2010.03731.x>.

- Holtz, K. D., & Tesson, G. K. (2007). Evaluation of a peer-focused intervention to increase knowledge and Foster positive attitudes toward children with tourette syndrome. *Journal of Developmental and Physical Disabilities, 19*(6), 531–542. <https://doi.org/10.1007/s10882-007-9042-z>.
- Hong, S.-Y., Kwon, K.-A., & Jeon, H.-J. (2009). Shy and soft spoken. *Infant and Child Development, 18*(6), 238–254. <https://doi.org/10.1002/icd>.
- [Hong, J.S. & Espelage, D.L. \(2012\). A review of research on bullying and peer victimization in school: An ecological system analysis. *Aggression and Violent Behavior, 17*\(4\), 311-322.](#)
- Khinkanina, A. (2014). Exhibiting Affiliation with Disabled Children in Diverse Social Development Situations. *Procedia - Social and Behavioral Sciences, 146*, 240–245. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.08.121>.
- King, S. M., Rosenbaum, P., Armstrong, R. W., & Milner, R. (1989). *An Epidemiological Study Of Children's Attitudes Toward Disability*.
- Langher, V., Ricci, M. E., Reversi, S., & Citarelli, G. (2010). Disabled students and the quality of relationships within the class. *Procedia - Social and Behavioral Sciences, 5*, 2295–2299. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2010.07.452>.
- McDougall, J., DeWit, D. J., King, G., Miller, L. T., & Killip, S. (2004). High school-aged youths' attitudes toward their peers with disabilities: The role of school and student interpersonal factors. *International Journal of Disability, Development and Education, 51*(3), 287–313. <https://doi.org/10.1080/1034912042000259242>.
- MEB, (2019). *Millî Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2018-2019*, https://sgb.meb.gov.tr/www/icerik_goruntule.php?KNO=361. Erişim Tarihi: 24.10.2019.
- Olaleye, A.D. (2012). Attitudes of students towards peers with Disability in an inclusive school in Nigeria. *Disability CBR & Inclusive Development, 23*(3):65-75.
- Özürlülerin Sorun ve Beklentileri Araştırması (2010), Türkiye İstatistik Kurumu. Erişim Tarihi 23.10.2019. <https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/5602/ozurlulerin-sorun-ve-beklentileri-arastirmasi-2010.pdf>.
- Rosenbaum, P., Armstrong, R. W., & King, S. M. (1986). Children's Attitudes Toward Disabled Peers : *Journal of Pediatric Psychology, 11*(4).
- Swearer, S. M., Wang, C., Maag, J. W., Siebecker, A. B., & Frerichs, L. J. (2012). Understanding the bullying dynamic among students in special and general education. *Journal of School Psychology, 50*(4), 503–520. <https://doi.org/10.1016/j.jsp.2012.04.001>.
- Tirosh, E., Schanin, M., & Reiter, S. (2008). Children's attitudes toward peers with disabilities: the Israeli perspective. *Developmental Medicine & Child Neurology, Vol. 39*, pp. 811–814. <https://doi.org/10.1111/j.1469-8749.1997.tb07548.x>.
- Türkiye Özürlüler Araştırması, TÜİK 2002 <https://kutuphane.tuik.gov.tr/pdf>. Erişim Tarihi: 25.10.2019.
- Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı (BÖZİ). Türkiye Özürlüler Araştırması, Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı, Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası; 2006. s. 5-30.*
- Vignes, C., Godeau, E., Sentenac, M., Coley, N., Navarro, F., Grandjean, H., & Arnaud, C. (2009). Determinants of students' attitudes towards peers with disabilities. *Developmental Medicine and Child Neurology, 51*(6), 473–479. <https://doi.org/10.1111/j.1469-8749.2009.03283.x>.
- WHO Engellilik Raporu (2012) (http://apps.who.int/gb/ebwha/pdf_files/WHA66/A66_12-en.pdf?ua=1). Erişim Tarihi: 23.10.2019.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction: According to the Disability Report published by the World Health Organization in 2012, 15% of the world population, approximately 1 billion, were disabled individuals (WHO, 2012). In Turkey, Population and Housing Survey in 2011 showed that 6.6% of the total population had at least one disability. Data of Ministry of Education during 2018-2019 stated that 12.204 disabled children used educational services in 413 secondary schools, and 8670 students continued their education at the special education services (MEB Formal Education Statistics, 2019).

A review of the literature expresses different views regarding students' attitudes toward disabled individuals. According to the findings of research in school, children with disabilities suffered from peer bullying three times more than other children (Chan, Lo, & Ip, 2018). However, other studies reported positive perceptions, attitudes, and experiences toward these children. In Turkey, only Çicek ve Öncek (2020) surveyed in this domain and assessed the validity and reliability of the Turkish Chedoke-McMaster scale of Attitudes toward Children with Handicaps (CATCH) in primary school children.

Our study aimed to determine the attitudes of secondary school students towards children with disabilities. We try to answer the following questions:

1. What are the attitudes of secondary school students towards children with disabilities?
2. Is there a relationship between the attitudes of secondary school children towards disabled children and their socio-economic characteristics?

Method: This was a descriptive study conducted on 325 students in secondary school students studying in 5, 6, 7, 8 grades (11-14 age). The students selected through stratified sampling in the Menteşe district of Muğla during 2019-2020. A demographic form and the Chedoke-McMaster Scale of Attitudes Towards Children with Handicap (CATCH) were used to collect the data. For data analysis, nonparametric tests such as the Mann-Whitney and Kruskal Wallis tests were applied by using SPSS software version 25.

The ethic research committee of Muğla Sıtkı Koçman University approved the study (Decision no: 230, 27.12.2019). Also, Necessary permissions obtained from the Research, Competition, and Social Activity unit of the Ministry of Education (Number: 70004082-604.01.01 – E.304575).

Results: Our analysis showed that 57.8% (n=188) of the participants were girls, and % (n=) were boys. 50.5% (n=164) of students were in seventh grade, and 44.3% (n=144) had one sibling. Among students, 38.5% (n=126) of mothers and 59.7% (n=194) of fathers had university education. Regarding parents' jobs, 48.6% (n=158) of mothers were housewives, and 52.3% (n=170) of fathers were a government employee. 42.5% (n= 138) of students stated that they had known a disabled individual, and %53.62 (n=74) of them had been among their friends. 97.2% (n=316) of the students stated that they had not received any education regarding disability.

The mean score of students' attitudes towards children with disabilities was 76.18 ± 12.31 . The mean scores of students attitudes towards children with disabilities in sub-scale were: Avoidance (27.88 ± 5.03), Interaction and Acceptance (25.58 ± 5.23), Being Similar/Similarity (12.75 ± 2.90), and Pity (8.71 ± 3.79). The highest scores of sub-scale are 40, 40, 24, and 20. The mean scores of students in the subscale of Interaction and Acceptance, Avoidance, and Being Similar/Similarity were above the mean score, but in the pity sub-scale, the mean score was below the mean score.

The analysis showed that age, the grade of students, number of siblings, maternal education and job, previous knowledge about disability, and being familiar with a disabled person had a statistically significant positive relationship with the mean score of students' attitude. Statistically significant differences detected in the attitudes of the students based on their parents' socioeconomic status.

Conclusions and Recommendations: Our results showed that the attitude of secondary school children towards people with disabilities is positive. So, it is highly recommended that:

- School nurses support positive attitudes towards children with disabilities and play an active role in the early diagnosis of factors that may negatively affect students' perspectives.
- To increase the awareness of the society, students and teachers in schools encourage participating in different training sessions addressing disability and disabled individuals.
- To decrease the possible recalling bias, future researches should be conducted with other research approaches such as quasi-experimental or pre and post-test design.